

Nr 77.

Av herr **Stärner**, *angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om brännvinsförsäljningsförordningens ändrande i viss riktning.*

Med lagstiftningen av 1913, varigenom bestämdes, att alla brännvinsförsäljningsmedel skola ingå till statsverket, hava de i K. F. angående försäljning av brännvin omförmälda försäljningsbolagen kommit i en annan ställning än förut och kunna icke längre sägas företräda vare sig städernas eller några allmänna institutioners intressen såsom tidigare varit fallet. Genom därefter ytterligare vidtagna förändringar i brännvinsförsäljningsförordningen och försäljningsbolagens läggande under kontrollstyrelsen, som bestämmer inköps- och försäljningspris för brännvin m. m., hava dessa bolag fått sin självbestämmanderätt i högsta grad inskränkt, så att de nu faktiskt förlorat det mesta av sin karaktär som bolag. Därmed hava dessa bolag, praktiskt taget, förlorat existensberättigande i sin nuvarande form, vilken för övrigt är mycket skiftande på olika platser.

På grund av denna utveckling synes det vara helt naturligt, att — om allmän rusdrycksförsäljning skall äga rum — de gamla, olikartat organiserade och ekonomiskt tunga brännvinsbolagen upphöra samt ersättas med andra för det allmänna lättare anpassbara försäljningsorgan.

Redan 1877 års brännvinslagstiftningskommitté var inne på tanken att utbyta brännvinsbolagen mot då ifrågasatta kommunala nämnder. Och om man då med visst fog kunde anmärka, att bolagen saknade självständighet och att dess delägare blott voro representanter för kommunala institutioner, som skulle uppbära vinst av brännvinsförsäljningen, huru mycket större skäl finns ej nu, sedan bolagen icke mer på detta sätt representera de kommunala institutionerna, att helt avskaffa de förkrympta bolagen. Det försvar för bolagsinstitutionen, som emot nämnda förslag på sin tid kunde anföras, gäller icke nu, sedan en så stor omläggning av

bolagens verksamhet och befogenhet ägt rum. Hela utvecklingen på detta område leder för övrigt direkt mot statsmonopol för all rusdryckstillverkning och försäljning, vilket också i så fall bör konsekvent genomföras och även utnyttjas i nykterhetsbefrämjande syfte genom rusdryckstillverkningens och rusdryckshandelns begränsning.

Otvivelaktigt har den lagstiftning, varigenom brännvinsbolagen på nämnt sätt redan blivit satta på avskrivning, varit ägnad att befrämja bolagens angivna syfte — att i sedlighetens intresse ordna rusdrycksförsäljningen — i vida högre grad än bolagen utan påverkan skulle kunnat eller önskat göra. Bolagen hava nämligen allt för ofta låtit de ekonomiska intressena träda framför de sedliga synpunkterna. Det torde likväl böra erkännas, att några av särskilt de större och av ansvarskännande män ledda bolagen själva bidragit till att genom lokala åtgärder och förbättrad försäljningskontroll begränsa spritbruket bland sina avnämare. Men å andra sidan är det uppenbart, att många bolag — trots att de nu i flere viktiga hänseenden äro beskurna i sin bestämmanderätt — fortfarande både kunna motverka och söka utöva inflytande i syfte att neutralisera de nya ordnings- och kontrollbestämmelserna, vilkas anda och mening de varken synas ha rätt fattat eller tillägnat sig. Detta gäller särskilt ifråga om att i städerna driva agitation för bolagens upprätthållande och kontrollområdenas utvidgande, bolagens bemärkta strävan att söka erhålla det högsta möjliga antal försäljningsrättigheter, dessa rättigheters överlåtelse, bestämmande av styrelse- och direktörsarvoden, ingående av hyresavtal med samhällena eller för detta ändamål bilda fastighetsbolag m. m. I detta avseende kunna sålunda brännvinsbolagen bliva till ett hinder för ett enhetligt och väl avpassat kontrollsystem, vart och ett för sin ort, samt genom att på omvägar öka det allmänna och enskilda ekonomintresset befrämja rusdryckshandlingens tillvaro i samhällena.

En annan fråga, som under de nu rådande kristidsrestriktionerna och vid eventuella större inskränkningar i rusdryckshandeln måste uppkomma, är, huruvida dessa olikformade bolag kunna anses skyldiga att taga den ekonomiska risken, därest deras rörelse skulle ådraga dem förlust. Jag har mig bekant, att man inom bolag i mindre samhällen har den uppfattningen, att då affären drives för statsverkets räkning och regleras av statens kontrollorgan, så skall direkt förlust på affären också ersättas av staten. Skulle ett bolag gå med förlust det första året av oktrojtiden, voro det i alla händelser naturligt, menar man, att denna förlust balanseras till följande år. Och om vid oktrojtidens utgång förlust på rörelsen skulle ha uppstått, oberoende av om den kunnat hava

sin grund jämväl i olämpliga ekonomianordningar av bolaget, så skulle måhända staten, vinsttagaren, som alltid erhöle mindre vinst, även ut-sättas för anspråk från bolagen på att ersätta den uppkomna förlusten. Härom vill jag nu icke närmare yttra mig. Men under förutsatta för-hållanden vore det ju fullständigt meningslöst att bibehålla de nuvarande stora och dyrbara apparaterna, brännvinsbolagen, såsom utöware av ut-minuterings- och utskänkningsaffärerna för statens räkning.

Genom brännvinsbolagens upphörande skulle även omedelbart vid försäljningskontrollen och för direkt inskränkning i försäljningsområdena vinnas fördelar, vilka icke på annat sätt lika lätt kunna ernås. Ett av staten direkt ordnat försäljningsorgan skulle nämligen — fullt oberoende av lokala skatte- och affärsintressen — kunna inrättas med beständigt aktgivande på, att all försäljning av rusdrycker ordnas med hänsyn till att den minsta möjliga skada därav vållas och att alla lagstiftningens nykterhetsbefrämjande syften i största möjliga grad uppnås.

Med bibehållande av för bolags inrättande nu gällande föreskrifter, enligt vilka bolag icke kunna komma till stånd utan den kommunala representationens beslut, borde dessutom tillfogas sådana bestämmelser, att vid framställning om brännvinsförsäljning i en kommun kontrollstyrelsen alltid hade att taga nödig hänsyn till förefintligt behov av dylik försäljnings anordnande samt alla kommuner i ett kontrollområde eventuellt beredas tillfälle att yttra sig härom. Förutom beaktande av alla för en statsförsäljnings skötsel och kontroll nödiga förutsättningar, lämplig-heten och behovet, kunde exempelvis som norm fastslås, att dylik för-säljning aldrig finge öppnas inom mindre områden än för minst 100,000 invånare. Den offentliga kontroll i form av revision genom det allmännas revisorer, som nu utövas över brännvinsbolagen, kunde möjligen också bibehållas för statens försäljningsaffärer i olika orter.

Genom brännvinsbolagens upphörande och dessas ersättande tills vidare och i begränsad omfattning av direkta statsorgan för försäljning av brännvin, skulle — under förutsättning av en nykterhetsintresserad statsledning — kunna vinnas såväl ökade möjligheter till försäljnings-reglering i nykterhetens intresse som också direkta ekonomiska fördelar för statsverket. Och utan att statens vinstintresse behövde fördjupas i ne uppdriven omsättning, då intet samhälle kunde påtvingas försäljning, skulle kommunerna göras fullständigt oberoende av denna omstridda skattekölla.

Många detaljbestämmelser, som böra komma under omprövning vid

en konsekvent omläggning av brännvinshandeln enligt detta förslag, komma att giva sig själva vid en blivande utredning av ärendet.

På grund av vad jag sålunda anfört, tillåter jag mig vördsamt hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för riksdagen framlägga sådant förslag till ändrade bestämmelser i kungl. förordningen angående försäljning av brännvin, att däri omförmälda försäljningsbolag måtte upphöra samt att utminuterings- och utskänkingsrätt, där sådan beslutas, måtte utövas av kontrollstyrelsen genom särskilda försäljningsorgan.

Stockholm den 26 januari 1917.

Alfred Stårner.